

Kent Sosyolojisi Alanında Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi¹

Celalettin YANIK²

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Özet

Kent sosyolojisi alanında yapılmış olan yüksek lisans ve doktora çalışmalarını analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmamız, bu alanda yapılan çalışmaların/tezlerin hangi saiklerle kent gibi bir yapılanmayı ele aldıklarına ilişkin bir yanıt arama çabasıdır. Buradaki amaç kısaca şu şekilde özetlenebilir; sosyoloji tezlerine ulaşmak, özellikle hangi alanda ve hangi konuda sosyolojik tezlerin yapıldığına dair bilgilere ulaşmakta bir takım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle bu alanlarda çalışma yapan birçok sosyolog ve aynı zamanda araştırmacı için adeta zorluklar yaşanmaktadır. En azından kent sosyolojisi alanında yapılan çalışmaların kayda geçmesi, ileriki dönemlerde bu alanda çalışma yapacak araştırmacılar ve akademisyenler açısından hem konu tekrarından kaçınmayı hem de çalışılacak konu hakkında nelerin yapıldığının bilinmesi açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent Sosyolojisi, Sosyolojinin Sosyolojisi, Kent, Kentleşme

Evaluation of the Thesis in the Field of Urban Sociology

Abstract

This study aiming to analyze master and PhD. theses in the field of urban sociology is an endeavour to seek answer how these studies handle with structure. The aim here can be summarized: which problems were experienced (encountered with) in reaching sociology theses and reaching information about which fields and which topics theses were done. It is observed that many sociologists and researchers who study this topic may be encountered with many difficulties. In particular, in the field of urban sociology, regular record of studies have great importance in terms of both avoidance of repeating the subjects and recognition about the content of the subjects which will be studied for academicians and researchers who will consider to study this subject for the future.

Key Words: Sociology of Urban, Sociology of Sociology, Urban, Urbanisation

¹ Bu makale, Sosyoloji Bölüm ve Ana Bilim Dallarında Yapılmış Tez Çalışmalarının Tematik Açından Değerlendirilmesi adlı yüksek lisans çalışmamdaki kent sosyolojisi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi bölümünün gözden geçirilmesi ve genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

² E-Posta: celalettinyanik@hotmail.com

GİRİŞ

Kent sosyolojisi alanında yapılan tezlerin değerlendirilmesi üzerine olan incelememizin, kent sosyolojisine ilgi duyan sosyologlar ve araştırmacılar için önemli bir veri kaynağı olacağı düşüncesindeyiz. Özellikle kent sosyolojisi alanında yapılan çalışmaların/tezlerin tarihsel bir sıralama içerisinde araştırmacılara sunulmuş olması hem bu alanda inceleme yapacak sosyologların aynı konunun tekrarından kaçınmalarında ilk adımı hem de bu tezlerin kenti hangi yönleriyle değerlendirdiklerini/ele aldıklarını açıklamasında ikinci adımı oluşturacağından, incelememiz bu nedenle, kendi içerisinde belirli bir öneme sahiptir. Yine çalışmamız, bir diğer açıdan ise, sosyolojinin ele aldığı konular üzerine ve buna bağlı olarak sosyolojinin kendisi üzerine bir “düşünümsel”liktir. Bu anlamda, ‘kendi üzerinde düşünömlü’, sadece ‘toplumsalı’ kendi araştırma öznesi olarak değil, kendi bilgisinin toplumsallaştığı alanı da bir sorunsal olarak kurmaya yönelen sosyolojinin sosyolojisi, bu çalışmanın önemli bir sacayağını meydana getirmektedir.¹ Bu bağlamda, kent sosyolojisi alanında yapılan tezlerin analizini, “Türkiye’de sosyolojinin sosyolojisini yapmaya girişmenin... bugünden yarına bu ülkede sosyoloji çalışmalarının... gelişme eğilimlerini, sosyoloji alanında bilgi üretiminin toplumsal, mesleki, akademik konumunu ve sorunlarını tartışmada ve yönlendirme çabası açısından da bir tür ‘güçlenmenin’ yollarından biri olarak”² değerlendirmek gerekmektedir.

İncelememiz öncelikli olarak, kent tanımlamasından yola çıkmak zorundadır. Başka bir ifadeyle, kent tanımlaması, özellikle bu alanda-kent sosyolojisi alanında-yapılan çalışmaları değerlendirmek için bir ön koşul konumundadır. Kentin tanımlanması, sosyolojik çalışmaların/tezlerin hangi saiklerle ve nasıl oluştuğuna ilişkin ipuçlarını sunmaktadır. Kent sosyolojisi alanında yapılmış olan çalışmalar, genel anlamda, kentin belirli özellikleri-değişme, gelişme, göç vb.-üzerinde yoğunlaşmış olması nedeniyle kent tanımlamasını geçerli kılmaktadır. Bu anlamda, makalede, ilkin, kısa da olsa kentin tanımı, ikincileyin, kentleşme ya da kentlileşme kavramı üzerinde durulacaktır. Kentleşme kavramı üzerinde durulmasının, buradaki önemi, hem Türkiye’de tarihsel perspektifte yaşanan kırdan/köyden kente göçe bağlı olarak yerleşilen coğrafi mekân anlamındaki kentte nasıl bir yerleşim sergilendiği hem de yerleşilen yer konumunda kentlilik bilincinin hangi düzeyde gerçekleştiği üzerine bir takım veriler sunması bakımından sosyolojik analizler için önemlidir. Bu açıdan kentlileşme kavramı üzerinde durmak, kent

¹ İlyasoğlu, Aynur, “Türkiye’de Sosyolojinin Tarihini Yazmak: Bir Sorunlaştırma ve Yaklaşım Önerisi”, iç. Kolektif, Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek, Metis Yay., İstanbul, s. 83.

² A.g.y., s. 83.

sosyolojisi alanında yapılmış olan tezlerin metodolojik olarak incelenebilmesine, bir anlamda, kapı aralamaya yardımcı olacaktır.

KENT VE KENTLEŞME

Kent hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin, dağıtım ve denetim fonksiyonlarının toplandığı, teknolojik gelişme derecelerine göre belirli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme biçimidir.³ Tarım dışı ekonomik yapılanma olarak köyden farklı olan kentler, insan ilişkileri ve bu insan ilişkileri bağlamında oluşturulan toplumsal bütünleşmeyle heterojenlik bağlamında ayrı bir yerleşim birimidir. Başka bir ifadeyle kent, toplumsal bütünleşmenin, bir yoğunlaşmanın meydana geldiği mekânsal bir birlikteliktir. Toplumsal bütünleşmenin meydana geldiği mekânsal birliktelik anlamındaki kent tanımlamasının dışında ve aynı zamanda bu kavramı niteleyen bir özellik olarak da kentleşme/kentleşme bulunmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, kentleşme “iki ucu olan bir çözülme, yoğunlaşma ve akım olayıdır. İki uçtan birisi kırdır, ötekisi de kent. Çözülme kırdadır. Yoğunlaşma ise kentte gerçekleşmektedir. Çözülmenin ve yoğunlaşmanın özelliklerine uygun ve bunlarla bağımlı biçimde, akım da kır ve kent arasında gerçekleşmektedir.”⁴ Kentleşmede en önemli itici güç, kırdan kente doğru gerçekleşen göç sonucunda oluşmaktadır. Kırdan kente çeşitli nedenlerle bir akım olmaktadır. Bu bağlamda kent, ulaşım, sağlık, barınma vb. olanakları bakımından çekici bir özelliğe sahiptir. Kırdan kente göç, sonuç itibarıyla, kentleşme başlangıcına neden olmaktadır. Bu şekilde kentleşme, “kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratılması sürecidir.”⁵

Kentleşmenin belirgin göstergelerinden biri ise gecekondulaşmadır. Gecekondulaşma yerleşmeleri “nüfusun göç vb. nedenlerden dolayı hızlı artışı

³ Kızılcılık, S., Erjem, Y., Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü, Attila Yayınları, Ankara, 1994, s. 248. Kentin tarih içerisinde geçirmiş olduğu değişimler ve kentin farklı sosyoloji ekolleri ve sosyologlar tarafından ele alınışına çalışmamızın kapsamı nedeniyle burada ayrıntılı bir şekilde değinilmeyecektir. Ancak bu konuda bkz., Arslanoğlu, Rana, Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Asa Kitabevi, Bursa, 1998, s. 13-23, Kleniewski, Nancy, “Contemporary Issues in Urban Sociology” pp. 1-11, ed. Kleniewski, Nancy, Cities and Societies, Blackwell Publishing, Oxford, 2005. Chicago Okulu ile ilgili olarak bkz. Molotch, Harvey, “The City as a Growth Machine: Toward a Political Economy of Place” ss. 17-26, a.g.e., Gottdiener, M., Budd, L., “Chicago School”, ss. 1-4, Gottdiener, M., Budd, L., Key Concepts in Urban Studies, Sage Publications, London, 2005.

⁴ Kartal, S. Kemal, Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, Adım Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 1992, s.33.

⁵ Ruşen Keleş’den akt., Kartal, a.g.e., 49.

sonucunda, devlet arazilerinin yasal olmayan yollardan talan edilişi, konut sahibi olamama ve kentsel olanaklardan yararlanamamadan kaynaklanmaktadır.”⁶ Bir başka ifadeyle gecekondular, kentsel merkezlerden uzakta, bu merkezlerin çevresinde kurulan sosyal mekânlardır. Ancak, gecekondular sadece köyden göç edenlerin barınma ihtiyacını karşılamakla kalmamış, aynı zamanda bir yatırım alanı olarak da kullanılmıştır. “Kentteki birikimlerini ve kırdan aktardığı kaynakları önemli oranda gecekonduya yatıran gecekondular sahipleri”, bu şekilde, hem barınma ihtiyaçlarını karşılamakta hem de servet biriktirerek sosyal güvenliklerini sağlamaktaydı.⁷ Türkiye’de gecekondulaşma 1950’lerde kentlerin endüstriyel merkezler haline gelmesiyle birlikte kırdan kente yaşanan göç sonucunda oluşmuştur. Özellikle “kentsel mekânlardaki fabrikasyona dayalı üretimin, kara yollarının geliştirilerek ulaşım olanaklarının artması” kırsal kesimin kentlere olan göçlerindeki temel faktörlerden sayılabilir.⁸ Bu bakımdan, kentlerdeki sanayileşme oranındaki artış “1963’ten sonra yapısal değişimler yaratan ve kırsal göçü daha da kamçılıyıp yeni bir yön veren temel etken olarak” ortaya çıkmıştır... 1950’de toplam nüfusun %24,9’unu oluşturan kent nüfusu 1965’te %34,5’e” yükselmiştir.⁹ Bunların sonucunda ise kentler nüfus bakımından aşırı genişlememiş, yine kentsel merkezlerin dışında gecekondular yoğunlaşmıştır.

KENT SOSYOLOJİSİ ALANINDA YAPILAN TEZLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1960 ve 1970’li yıllarda sosyoloji, değişen toplumsal yapıya uygun bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmenin nedeni olarak, siyasal ve ekonomik alandaki liberalizmin ivme kazanması gösterilebilir. Bilindiği gibi, toplumsal yapıdaki değişimin köydeki yansımalarını incelemek amacıyla olan sosyologlar, daha önceki dönemlerde bu alanla ilgili çalışmalar gerçekleştirmişlerdi. Bu dönemde ise köy sosyolojisiyle ilgili çalışmalar yüksek lisans ve doktora çalışmalarıyla devam etmiştir. Bu dönemdeki köy sosyolojisi çalışmalarının odaklandığı ana sorun, köylerin daha hızlı bir şekilde nasıl modernleştirilebileceği veya batılılaştırılabileceği üzerine olmuştur. Bu amaçla, köylerde, kültür, zihniyet, inanç, gelenek ve

⁶ Ulack, Richard, “The Role of Urban Squatter Settlements”, *Annals of the Association of American Geographers*, vol. 68, no. 4, (Dec., 1978), p. 535.

⁷ Kartal, Kemal, a.g.e., s. 38.

⁸ Erman, Tahire, “The Politics of Squatter (*Gecekondular*) Studies in Turkey: The Changing Representation of Rural Migrants in the Academic Discourse”, *Urban Studies*, vol. 38, no. 7, pp. 983-1002, 2001, p. 985.

⁹ Karpat, Kemal H., *Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm*, çev. Abdülkerim Sönmez, Metis Yay. Ankara, 2004, s. 107.

göreneklerdeki değişmeler, değişmeyen ve direnen unsurlar araştırılmış, değişmeye dirençli alanların yumuşatılması yolları hakkında öneriler sunulması hedeflenmiştir.¹⁰ Bu anlamda, ampirik araştırmalar olarak nitelendirilebilecek olan köy sosyolojisi çalışmalarının değişik kesimlerde yoğun ilgiyle karşılanması, 1950-1960 arasında da sürmüş ve 1960'lı yıllardan itibaren yoğun olarak devam etmiştir. Bir kısmı 1960'lı yılların başat etkisiyle şekillenen bu köy çalışmaları, bir başka kesimi itibariyle de Hilmi Ziya Ülken, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Mümtaz Turhan'ı temel alan sosyologlar ve sosyal bilimciler tarafından gerçekleştirilmiştir.¹¹

1940-1960 arası Türk Sosyolojisi ampirik çalışmalara aşırı vurgunun olduğu bir dönem olarak nitelendirilebilir. Köy sosyolojisi alanında gerçekleştirilen bu tür ampirik çalışmalar, tarihsel arka plana atıfta bulunmaksızın gerçekleştirilmiş çalışmalardır. Bunun dışında Kurtuluş Kayalı'nın da belirttiği üzere bu dönem akademik çalışmalarının en bariz vasıflarından biri, yeterince somut bilgi ortaya konmadığı sürece soyutlamalarda acele edilmemesi gerektiği düşüncesinin sürekli vurgulanmasıdır.¹²

1940-60 yılları arasında gözlemlenen aşırı ampirik çalışmalara ilişkin vurgunun devamı niteliğinde olarak değerlendirilebilecek çalışmalar, kent sosyoloji ile bağlantılı tezlerle de devam etmektedir. Ancak köy sosyoloji ile ilgili yapılan çalışmalardaki ana etmen olan modernleştirmenin aksi istikametinde, kentlere yaşanan göçün olgusal bir vaziyet alışıdır, bu dönemde gözlemlenen. Yapısal olarak Türkiye'ye yönelik gerek Marshall gerekse de Truman yardımları, kırsal kesimde çalışan bireylerin/grupların kentlere doğru olan göçün nedenleri arasında yer almaktadır. Büyük kentlere göç edenlerin öncelikli hedefi barınma gereksinimlerinin yerine getirilmesi üzerineydi. Bu bağlamda, göç edenler, kentlerin dışında/çevresinde mekânsal birliktelikler oluşturarak, bu gereksinimlerini karşılamaya çalışmışlardır. Böylelikle, kentin çevresinde oluşan mekânsal birliktelikler başlangıçta derme çatma yapılarla vücut bularak, yeni bir yapılaşmayı-gecekondu tarzını-ortaya çıkarmıştır. Bu durumun yanı sıra Behice Boran'ın da vurguladığı gibi köyden ayrılan/göç eden nüfus şehirlerde bir sosyal sorun da teşkil edecektir. Kentler, iş arayan, yeri belirsiz, kent sosyal şartlarına intibak edememiş, **desorganisé** insanlarla dolmaktadır.¹³ Bu

¹⁰ Kaçmazoğlu, H., Bayram, Türk Sosyoloji Tarihi Üzerine Araştırmalar/Öncüleri ve Temelleri Çerçevesinde Yaklaşımlar, Birey Yayınları, İstanbul, 1999, s. 155.

¹¹ Kayalı, Kurtuluş, Türk Düşünce Dünyasında Yol İzleri, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 58.

¹² Kayalı, Kurtuluş, a.g.e., s. 104.

¹³ Boran, Behice, Köy Davası Şehirleşmek Davasıdır II, http://www.behiceboran.org/images/bb_1940_koy_seh_mod.pdf, erişim tarihi:10 Mart 2011.

bağlamda, kentlerin çevresindeki bu tür yapılaşma formalarının sosyolojik ilgiye de mahzar olması kaçınılmazdır. Bu anlamda kent sosyolojisi alanındaki ilk çalışma 1966 yılında Aybek Yantaş'ın “**Sümer (Zeytinburnu) Arazi Mülkiyeti Sorunu**” adlı tezidir.* Bu çalışmanın temel problemi ise, İstanbul'a göçte göçün yoğun yaşandığı semtlerden biri olan Zeytinburnu ilçesinde arazi sorunudur. Başka bir açıdan ise, kentlerde yaşanan nüfus artışı gecekondulaşmanın artışına, dolayısıyla arazi sorunlarına neden olmuştur. Richard Ullack'ın ifadesiyle, bu tür yerleşmeler genellikle gayri resmi yerleşmeler olup, kamusal arazilerin talanına dayalı olarak gerçekleşmektedir.¹⁴ Yine, Meral Tarhan'ın “**Gültepe Gecekondulaşmasında Yerleşmeyi Belirleyen Etmenler**” ve Şenol Ekiz'in “**Zeytinburnu Nuripaşa Mahallesi Gecekondularında 1962-68 Yılları Süresince Tapu Durumundaki Değişmeler**” gibi tezlerde bu tür yerleşmelere neden olan faktörler açıklamaya çalışılmıştır.

“Kente göç edenler, önceden gelip yerleşen hemşerilerinin çevrelerinde konutlarını inşa etmekte ve bir mekânsal birim olarak kente eklenme sürecine girmektedirler.”¹⁵ Bu bağlamda, bu dönem çalışmalarında gecekondulaşmanın nedenlerinden biri olarak ele alınmıştır. Bu tür bir çalışmaya örnek olarak Doğan Ertan'ın “**Gecekondulaşmada Yerleşmede Akrabalık ve Hemşerilik Rolü Var mıdır?**” çalışması verilebilir.

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde yapılan kent sosyolojisi çalışmalarında özellikle Zeytinburnu ilçesi ele alınmıştır. İstanbul'un o dönemde niceliksel anlamda yoğun göç alan semtlerinden biri olarak Zeytinburnu, gecekondulaşmanın da en çok görüldüğü ilçelerinden biridir. Bu anlamda Zeytinburnu'nu inceleyen diğer tezlere örnek olarak, Fül Öktem, “**İstanbul Vilayeti Gecekondulaşmasında Bölgelerinden Zeytinburnu Kesiminin Nuripaşa Mahallesi Yerleşmeyi Belirleyen Etmenler**”,

Aynı zamanda Behice Boran bu türden yerleşim yerlerinin-gecekonduların-kente göç edenlerin sığınabilecekleri, cemaatsel kodları aktarabilecekleri ve yine kente uyumunu sağlayabilecekleri “tampon mekanizma” işlevi ile “tapman mekanizma” kavramının sosyal bilim alanında yeni bir kavram olarak düşünce hayatımıza da kazandırmış bulunmaktadır.

* Bitirme tezleri bakımından kent sosyolojisi alanında yapılan incelemelerin niceliksel oranı oldukça fazladır. Bitirme tezlerinin niceliksel oranının fazlalığından dolayı, incelememizin bu kısmında bitirme tezlerine yalnızca ad olarak değinilecektir. Bitirme tezleri için bkz. Yanık, Celalettin, Sosyoloji Bölüm ve Ana Bilim Dallarında Yapılmış Tez Çalışmalarının Tematik Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2006.

¹⁴ Ullack, Richard, a.g.e., s. 535. Gecekondulaşmanın gayri resmi olarak elde ettikleri bu mekânlara farklı bir bakış açısıyla yaklaşan Rana Arslanoğlu ise Giddens'in yerel kimlik oluşturma çabaları bağlamında konuyu ele alarak mekânsal birliktelik paralelinde yerelin inşası anlamında konuyu ele almaktadır. Arslanoğlu, Rana, a.g.e., s. 212.

¹⁵ Arslanoğlu, Rana, a.g.e., s. 211.

Şenol Ekiz, “**Zeytinburnu Nuripaşa Mahallesi Gecekondualarında 1962-68 Yılları Süresince Tapu Durumundaki Değişmeler**” adlı incelemeler verilebilir.

1977 ile 80 arasında İstanbul üniversitesi sosyoloji bölümünde kent sosyoloji konusundaki çalışmalarda niceliksel anlamda bir artış olmuştur. Bu dönem kent sosyolojisi çalışmaları, kent sosyolojisiyle ilgili çalışmaları bulunan akademisyenlerin ve araştırmacıların çalışmaları üzerine temellenen, Şükrü Şayakçı'nın “**Ord. Prof. Dr. H.Z. Ülken'in 1931-1932 Yılları Arasında Yaptığı Şehir Sosyolojisi ile İlgili Çalışmalar**”, Seyhan Samı'nın “**Türkiye'deki İlk Şehircilik Hareketleri. (A. Agache- H. Elgötz - Lambert örneği)**”, Erbay Bulvar'ın “**Ülkemizdeki Gecekondu Olgusu Üzerine Üniversitemiz Mensuplarınca Yapılan Araştırmaların Derlenmesi**” gibi çalışmalar ile, kent sosyolojisi bibliyografyalarının incelendiği Nuray Öztürk'ün “**Türk Şehir Sosyolojisi Bibliyografyası (1969-1979)**” adlı incelemeden oluşur. Bir anlamda, kent sosyoloji konusunun teorik arka planları yeniden değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Anavatan Partisi'nin 1984-85 yıllarında çıkardığı gecekondu kanunları, gecekondu sahiplerinin birden fazla kat çıkmasına olanak tanıyarak, gecekonduların apartmanlaşmasına neden olmuştur.¹⁶ Gecekonduların apartmanlaşması, beraberinde gecekondu sahiplerinin yasal olarak kendilerini güvence altında bulmasıyla sonuçlanmıştır. Gecekondu kesiminde yaşanan bu tür değişimler, bu konuda yapılan çalışmalara da yansımıştır. Bu dönemde yapılan sosyoloji tezlerinde kentleşme sorunu, üniversitelerin kurulu buldukları kentlerde yaşanan gecekondulaşma sorunu, kent sosyolojisiyle ilgili çalışmaların değerlendirilmesi vb. gibi çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemdeki gecekondu çalışmalarına ve üniversitelerin kurulu buldukları kentlerde yaşanan gecekondulaşma sorunu ile ilgili çalışmalara örnek olarak ise, Sakine Esen'in, “**Yamanlar Mahallesi (Karşıyaka-İzmir), Gecekondu Aile Yapısı ve Eğitim Durumu**”, İbrahim Güngör'ün “**Gecekondu Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi**”, Nizam Keleş'in “**İskenderun Yeni Mahalle Gecekonduunun Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Yapısı**” ve Engin Yeşil'in “**Elazığ'da Kentleşme ve Gecekondu Üzerinde Bir Araştırma**” adlı çalışmaları örnek olarak gösterilebilir.

Fırat Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde bu dönem kent sosyolojisi çalışmalarında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu artışın nedeni olarak, tez danışmanlarının etkisi gösterilebilir. Tez danışmanı olarak Dr. Sabri Çakır'ın konu seçiminde belirgin bir etkisi görülmektedir. Dr. Sabri Çakır'ın tez danışmanlığındaki kent sosyolojisiyle ilgili çalışmalarda, kente göç eden

¹⁶ Erman, Tahire, a.g.e., s. 987.

ailelerde yaşanan değişim ve yine bu ailelerde meydana gelen psikolojik etkilenme üzerine odaklanılmaktadır. Gecekondu üzerine odaklanan çalışmalar ise daha çok teorik içeriklere sahiptir. Ancak, farklı kentlerden Fırat Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ne sosyoloji eğitimi almak için gelen bireylerin, kendi yaşam yerleri olan kentleri de incelemiş oldukları belirtilebilir.

Kente göç edenlerin oluşturdukları mekânsal birliktelikler, kentlerde yeni bir toplumsal yapıyı da şekillendirmiştir. Buralara ilk göç edenlerin kurdukları yapı, devamında yeni gelenler ile giderek kalabalıklaşan ve kentsel yönetim anlamında da bir sorun yumağı haline dönen mekânlar olmuşlardır. Aynı zamanda, göç edenlerin kente uyumu da bir toplumsal uyum problemine de neden teşkil etmiştir. Siyasal ve toplumsal sorun olarak algılanabilecek bu durumların, sosyolojik incelemelere de kaynaklık etmesi olağandır. Bunların yanı sıra, ilk göç edenlerin ardından gelen ikinci kuşak göç dalgası ile birlikte kentlileşme de, hem buradaki meskûnlar tarafından hem de buralara göç edenler tarafından üstesinden gelinmesi gereken bir sosyal olgu olarak algılanmıştır. Bu gibi sorunlarla ilgili yüksek lisans tezlerini ise şu şekilde örnekleyebiliriz: **Metin Arcağ'ın Göçmenlerin Uyum Sorunları ve Bunların Kent Hayatıyla Bütünleşmesi**, **Nuray Bozkurt'un Akhisar İlçesine Olan Göçlerin Kentleşmeye Etkisi ve Göç Edenlerin Kentlileşme Eğilimi**, **Rüstem Erkan'ın Yayla Mahallesi Gecekondu Bölgesinin Kentle Bütünleşme Eğilimleri**.

1950'li ve 1960'lı yıllarda ülkemizde gerçekleşen kırsal alanlardan kentsel mekânlara olan göçte, o dönemin siyasal ve ekonomik koşulları etkilidir. Ancak 90'lı yıllarda kent sosyolojisi alanındaki incelemelerde kentlileşmenin bir diğer fenomeni olan suç inceleme nesnesidir. Bu dönem çalışmalarına bakıldığında özellikle kentleşme ile ortaya çıkan olayların incelendiği görülmektedir. Yapılan yüksek lisans tezlerini örnek vermek gerekirse: **Feramuz Aydoğan'ın Kırsal Kesimden Kente Gelen Ailelerin Kentleşme ve Kentlileşme Süreçleri ve Sorunları**, **Kemal İnal'ın Ankara'da Gecekonduluların Kentsel Yapılarla Örgütsel ve Kurumsal Açından Bütünleşmesi**, **Sezgin Kızılçelik'in Sanayileşme ve Kentleşme Süreci ile Ortaya Çıkan Bazı Sosyal Problemlerin Suça Etkisi Üzerine Sosyolojik Düzeyde Teorik Bir Çalışma**, **Kezban Tan'ın Ankara Çevresinde Kırdan Kente Göç Eden Ailelerin Kentleşme Bütünleşme Düzeylerinin Belirlenmesi**, **Hasan Hüseyin Tekin'in Kentleşme Sürecinde Belediyelerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme** vb.

Bu yıllar (90'lı yıllar) arasında sosyoloji bölümlerinde yapılmış olan doktora tezlerinde ise hem lisans hem de yüksek lisans tezlerinden farklı olarak kentlileşmekte olan bireylerin/grupların siyasal katılım sorunu inceleme altına alınmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere Anavatan

Partisi'nin çıkardığı gecekondu mahallerine yönelik kanunlar/yasaların bu türden yerleşim yerlerine tanımış olduğu meşruluk zemini, bireylerin/grupların siyasal düzlemde potansiyel bir oy kaynağı olarak görülmesinin sürecini de arttırmıştır. Aynı zamanda kolektif bütünlükler olarak adlandırabileceğimiz bu türden yerleşmelerde kişilerin politik tavır alışlarında ailevi bağlarının yanı sıra cemaatsel bağlarının da etkisi kaçınılmazdır. Bu bağlamda, bu gibi yerleşim yerlerinde meskûn bireylerin/grupların politik arenada görünüm kazanmaları, sosyolojik olgunun bir diğer veçhesini oluşturmaktadır. Bu noktada doktora tezleri çerçevesinde ele alınana konuya ilişkin örnekler ise şu şekilde sıralanabilir: Dilek Çiftçi Yeşiltuna'nın **Kentleşme Sürecinde Bireylerin Siyasal Değer, Tutum ve Davranışlarına Aile Yapısının Etkisi**, Mehtap Yeşilorman'ın **Demokratik Kültürün Edinilmesinde Şehirleşmenin Rolü: Elazığ Örneği**, Ayça Kurtoğlu'nun **Yerel Siyaset ve Toplumsal İlişki Bağları: Keçiören Belediyesinde Hemşehrilik İlişkileri** vb.

2000'li yıllarda ise kent sosyolojisi alanındaki çalışmalar kentsel mekânlar üzerine odaklanmaktadır. Örneğin, Güldem Baykal'ın "**Taksim Meydanının Sembolik Analizi: Kamusal Mekân Üzerine Yarışan Görüşler**", Fatma Ekici'nin, "**Kent Ölçeğinde Orta Alt Sınıf Komşuluk Çevresi: Batıkent Örneği (Ankara)**", Şükrü Aslan'ın, "**Toplumsal Mücadeleler ve Kent: Bir Alan Örneği; Mustafa Kemal Mahallesi**" Maya Arıkanlı'nın, "**Kentsel Dönüşüm Sürecinde Gerilimler, Dinamikler ve Karanfilköy**" adlı çalışmaları örnek verilebilir. Bu dönemde kentsel merkezlerin dışında yer alan mekânsal yerleşmelerin yerini metropoliten özellikler sergileyen uydu yerleşmeler almıştır. Uydu yerleşmeler lüks apartmanların veya konutların bulunduğu kentsel yerleşmelerdir. Diden Danış'ın "**Türkiye'de Uydu Yerleşmelerin Yaygınlaşması ve Bir Uydu Yerleşme Topluluğu: Bahçeşehir Araştırması**" bu türden bir konuya eğilen çalışmaya örnek olarak gösterilebilir. Bunların dışında kent sosyolojisi alanındaki çalışmalar daha önceki dönemlerde yapılmış olan çalışmalarla benzer özellikler sergilemektedir ki bu çalışmalar da suç (çocuk suçluluğu), gecekondu kesimi, kentleşme vb. ile ilgilidir.

SONUÇ

Kent sosyolojisi alanında yapılan tezlerin dönemsel olarak incelendiği bu makalede, tezlerin yapıldığı dönemlerle ilişki düzeylerinin oldukça yoğun olduğu gözlenmiştir. Türkiye’de 1940’lı ve 50’li yıllarda görülen kırsal alandan kentlere doğru göçün yarattığı bir takım problemlerin işlendiği tezlerde, sosyal bir olgu olarak gecekondulaşma ve kentleşme sosyolojik ilginin merkezi konularıdır. Gecekondulaşma ve bu gecekondulaşma sürecine paralel siyasal katılım da tezlerde görülen ayrı bir konudur. Bu türden tezler, ülkemiz kentleşmesinde hali hazırda bir takım sosyal, ekonomik ve siyasal gereksinmelerin var olduğunu, bu tür gereksinmelerin sosyal sacayağının iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini bizlere göstermektedir. Ancak özellikle 1980’li yıllarda başlayan ve 90’lı yılların başında artarak devam eden terör olaylarının, bireylerin/grupların büyük kentlere göçünde bir etken olduğu gerçeği, yapılan çalışmalarda eksik kalan bir noktayı teşkil etmektedir. Yine de, yapılan lisans, yüksek lisans ve doktora tezlerinin ülkemizdeki mevcut kent ve kentleşme algılarımız ile ilgili sorunları görmemiz açısından hem teorik hem de olgusal bir takım açılımlar sunması bakımından önemlidir.

KENT SOSYOLOJİSİ ALANINDAKİ YÜKSEK LİSANS TEZLERİ

- ARCAK, Metin, “Adjustment Problems of Migrants and Their Integration Into Urban Life”- “Göçmenlerin Uyum Sorunları ve Bunların Kent Hayatıyla Bütünleşmesi”, Danışman: Doç. Dr. Ruşen KELEŞ, ODTÜ, Yüksek Lisans, 1986.
- ÇABUK, Nilay, “Sanayileşme Sürecinde Manisa'nın İzmir Metropolüne Uyumu”, Danışman: Dr. Mümtaz PEKER, Ege Ün., Yüksek Lisans, 1988.
- BOZKURT, Nuray, “Akhisar İlçesine Olan Göçlerin Kentleşmeye Etkisi ve Göç Edenlerin Kentleşme Eğilimi”, Danışman: Dr. Mümtaz PEKER, Ege Ün., Yüksek Lisans, 1989.
- BÖLÜKBAŞI, M. Mesut, “Türkiye'de Kentleşme Olgusu”, Danışman: Doç. Dr. Vahap SAĞ, Yüksek Lisans, Cumhuriyet, 1989.
- ERKAN, Rüstem, “Yayla Mahallesi Gecekondu Bölgesinin Kentle Bütünleşme Eğilimleri”, Danışman: Prof. Dr. Esin KÜNTAY, Mimar Sinan Ün., Yüksek Lisans, 1989.
- AYDOĞAN, Feramuz, “Kırsal Kesimden Kente Gelen Ailelerin Kentleşme ve Kentleşme Süreçleri ve Sorunları”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali ERKUL, Cumhuriyet Ün., Yüksek Lisans, 1990.
- ÖNER, İlknur, “Elazığ Merkez İlçesi Orman Bölge Müdürlüğü Lojmanlarındaki Sosyal İlişkiler”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zeki ERDOĞMUŞ, Fırat Ün., Yüksek Lisans, 1990.
- İNAL, Kemal, “Organizatonal and Institutional Integration of The Gecekondu Dwellers Into The Organized Urban Structures in Ankara”- “Ankara'da Gecekonducuların Kentsel Yapılarla Örgütsel ve Kurumsal Açından Bütünleşmesi”, Danışman: Doç. Dr. Yakın ERTÜRK, ODTÜ, Yüksek Lisans, 1991.
- KIZILÇELİK, Sezgin, “Sanayileşme ve Kentleşme Süreci ile Ortaya Çıkan Bazı Sosyal Problemlerin Suça Etkisi Üzerine Sosyolojik Düzeyde Teorik Bir Çalışma”, Danışman: Doç. Dr. Tülin İÇLİ, Hacettepe Ün., Yüksek Lisans, 1991.
- ŞATIROĞLU, Ayşen, “Kentleşme Sürecinin Sosyal bir Sonucu Olarak Boşanma”, Danışman: Prof. Dr. Esin KÜNTAY, Mimar Sinan Ün., Yüksek Lisans, 1991.
- BAGCI, Cahit, “Impact of Rural Industrial Investment in Turkey: The Case of Van”- “Türkiye'de Kırsal Sanayi Uygulamalarının Toplumsal Yapı Üzerindeki Etkileri: Van Örneği”, Danışman: Doç. Dr. Kayhan MUTLU, ODTÜ, Yüksek Lisans, 1993.
- TAN, Keban, “Ankara Çevresinde Kırdan Kente Göç Eden Ailelerin Kentleşme Bütünleşme Düzeylerinin Belirlenmesi”, Danışman: Doç. Dr. Gülay ARIKAN, Hacettepe Ün., Yüksek Lisans, 1993.

- ALACAHAN, Osman, “Sivas'ta Kentleşme Sürecinde Sanayileşme Olgusu”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali ERKUL, Cumhuriyet Üniv., Yüksek Lisans, 1994.
- ALİ-ZADE, Tahir, “Şehirleşmenin Azerbaycan Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri”, Danışman: Doç. Dr. Çağatay ÖZDEMİR, Hacettepe Üniv., Yüksek Lisans, 1996.
- BAHÇIVAN, Harun, “Türkiye’de Dar Gelirli Konut Sorunu ve Toplu Konut Uygulamaları”, Danışman: Dr. Talip TUZTAŞ, Mimar Sinan Üniv., Yüksek Lisans, 1994.
- AYSOY, Mehmet, “Batılı Bilgi ve Teknik Transferi Açısından Osmanlı Modernleşmesi”, Danışman: Prof. Dr. Sami ŞENER, Sakarya Üniv., Yüksek Lisans, 1996.
- KÖSE, Ahmet Cengizhan, “Yöresel Dayanışma Örgütlerinin Kentleşme Sürecindeki Rolü-Konya İli Örneği”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa AYDIN, Selçuk Üniv., Yüksek Lisans, 1996.
- YURTKURAN, Semra, “Kentleşme Sürecinde Geleneksel Yaşam Tarzının Değişimi: Ankara’da Yaşayan Tillolular Örneği”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Aylin Görgün BARAN, Hacettepe Üniv., Yüksek Lisans, 1996.
- TEKİN, Hasan Hüseyin, “Kentleşme Sürecinde Belediyelerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme”, Danışman: Doç. Dr. Beylü DİKEÇLİĞİL, Hacettepe Üniv., Yüksek Lisans, 1997.
- TURGUT, Saadetin, “Sanayi Kentlerinin Oluşumunda İmalat Sektörünün Rolü: Gaziantep Dokuma Sektörü”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Abdullah KORKMAZ, İnönü Üniv., Yüksek Lisans, 1997.
- YUNUS, Aydın, “Amasya İli Ezinepazar ve Uygur Kasabalarının Sosyal Gelişme Açısından Karşılaştırılması”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Selahattin ÖZYURT, Sakarya Üniv., Yüksek Lisans, 1997.
- ASLAN, Şükrü, “Kent Sosyolojisi Açısından Enformel Sektörlerin Dönüşümü: İstanbul’da Otopark Sektörü”, Danışman: Prof. Dr. Esin KÜNTAY, Mimar Sinan Üniv., Yüksek Lisans, 1998.
- GÖKARISEL, Pervin Banu, “**Consumption Sites in Globalizing Cities: The Case of Akmerkez in İstanbul**”- “Küreselleşmekte Olan Kentlerde Tüketim Mekanları: İstanbul Akmerkez Örneği”, Danışman: Prof. Dr. Nükhet SİRMAN, Boğaziçi Üniv., Yüksek Lisans, 1998.
- KOÇAK, F. Ayşın, “Nation State and Architecture in Early Republican Turkey: The Building Process of Ankara As The National Capital”- “Ulus Devlet ve Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Türk Mimarisi: Ulusal Başkent Olarak Ankara’nın İnşa Süreci”, Danışman: Doç. Dr. Mehmet ECEVİT, ODTÜ, Yüksek Lisans, 1998.

- ŞENTÜRK, Ünal, “Göç ve Kentleşme: Malatya Örneği”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yaşar KAYA, İnönü, Yüksek Lisans, 1999.
- ARIKANLI, Maya, “Kentsel Dönüşüm Sürecinde Gerilimler, Dinamikler ve Karanfilköy”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Meral Özbek BOSTANCIOĞLU, Mimar Sinan Ün.,Yüksek Lisans, 2000.
- BAYKAL, Güldem, “**The Iconography of Taksim Square: Competing Claims on a Public Space**”- “Taksim Meydanının Sembolik Analizi: Kamusal Mekan Üzerine Yarışan Görüşler”, Danışman: Prof. Dr. Ayşe ÖNCÜ, Boğaziçi Ün., Yüksek Lisans, 2000.
- DANIŞ, Didem, “Suburbanization and A Suburban Community in Turkey: The Case of Bahçeşehir”- “Türkiye’de Uydu Yerleşmelerin Yaygınlaşması ve Bir Uydu Yerleşme Topluluğu: Bahçeşehir Araştırması”, Danışman: Prof. Dr. Sencer AYATA, ODTÜ, Yüksek Lisans, 2000.
- HASANOV, Vasif, “Azerbaycan Cumhuriyeti Gah Şehrinin Sosyal Yapı Analizi”, Danışman: Dr. Nilüfer Özcan DEMİR, Hacettepe Ün.,Yüksek Lisans, 2000.
- KOÇ, Hamza, “Erzurum’da Kentleşme Sürecinde Küçük Sanayi Yapılanma”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sevil ÖNER, Atatürk Ün., Yüksek Lisans, 2000.
- MALBELEĞİ, Doğan, “Toplumsal Değişme Açısından Kentleşme”, Danışman: Doç. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN, Kırıkkale Ün., Yüksek Lisans, 2000.
- ULU, Dilek, “Gecekonuda Kadının Konumu: Elazığ-Karşıyaka Mahallesi Örneği”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehtap YEŞİLORMAN, Fırat Ün., Yüksek Lisans, 2000.
- EKİCİ, Fatma Umur Beşpınar, “Lower Middle Class Neighborhood in The Metropolitan Context: The Case of Batıkent (Ankara)”- “Kent Ölçeğinde Orta Alt Sınıf Komşuluk Çevresi: Batıkent Örneği (Ankara)”, Danışman: Prof. Dr. Sencer AYATA, ODTÜ, Yüksek Lisans, 2001.
- ÖNEY, Adnan Nuri, “Urban Issues As It Pertains To Kuşadası”- “Kentsel Sorunlar: Kuşadası Örneği”, Danışman: Doç. Dr. Mehmet ECEVİT, ODTÜ, Yüksek Lisans, 2001.
- UYSAL, Ercan, “Konya’da Kentleşme, Kentleşme ve Kent İçi Nüfus Hareketleri”, Danışman: Doç. Dr. Abdullah TOPÇUOĞLU, Selçuk Ün., Yüksek Lisans, 2002.
- ALTAN, Mehmet Akif, “Kentleşme ve Hemşehrilik İlişkileri”, Danışman: Prof. Dr. Cemalettin ÇOPUROĞLU, Fırat Ün., Yüksek Lisans, 2003.
- ÖZGÜR, Ebru, “Yeni Kentlilerin Kente Uyum Sürecinde Karşılaştıkları Sosyo-Ekonomik Problemler ve Tüketim Alışkanlıklarında Meydana Gelen Değişimler”, Danışman: Prof. Dr. Halil NARMAN, Fırat Ün., Yüksek Lisans, 2003.
- ERDEM, Remziye, “Anatomik Kentleşme ve Diyarbakır Örneği”, Danışman: Doç. Dr. Ahmet CİHAN, Dicle Ün., Yüksek Lisans, 2004.

SARI, M., “Mersin’de Kentleşme, Göç, Bütünleşme ve Kent Yoksulluğu (Demirtaş Mahallesi Örneği)”, Danışman: Doç. Dr. Sabri ÇAKIR, Süleyman Demirel Üniv., Yüksek Lisans, 2004.

YAMAN, Mürüvvet Ö., “19. Yüzyıl Sonu Bursa Sosyal Hayatının Basına Yansımaları”, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Bedri MERMUTLU, Uludağ Üniv., Yüksek Lisans, 2004.

KENT SOSYOLOJİSİ ALANINDAKİ DOKTORA TEZLERİ

ARSLANYÜREK, Şükrü, “16.-19. Yüzyıllarda İstanbul Kenti”, İstanbul Üniv., Doktora, 1983.

ÖZER, İnan, “Kentleşmenin Kişilerin Siyasal Katılımları Üzerindeki Etkileri”, Danışman: Doç. Dr. Birsen GÖKÇE, Hacettepe Üniv., Doktora, 1983.

ATAY, Mahmut, “Keban Barajı Nedeniyle Elazığ’ın 1800 Evler Mahallesine Göç Edenlerin Kentleşme Sorunları”, Danışman: Prof. Dr. Altan ESERPEK , Fırat Üniv., Doktora, 1985.

YEŞİLTUNA, Dilek Çiftçi, “Kentleşme Sürecinde Bireylerin Siyasal Değer, Tutum ve Davranışlarına Aile Yapısının Etkisi”, Danışman: Doç. Dr. Ülgen OSKAY, Ege Üniv., Doktora, 1994.

DÜZKÖYLÜ, Ahmet, “Kırsal Alandan Kente Göç ve Gecekondu Gençliğinin Sorunları (İstanbul-Sultanbeyli Gecekondu Bölgesi)”, Danışman: Doç. Dr. Ayşe MUŞLU, Mimar Sinan Üniv., Doktora, 1995.

ERBAŞ, Mehmet, “Two Modes of Urbanization and Urbanism in A Peripheral Town of Turkey: The Case of Beypazarı”- “İki Kentleşme Tarzı ve İki Kentlilik: Türkiye’de Bir Taşra Kasabası (Beypazarı Örneği)”, Danışman: Prof. Dr. Bahattin AKŞİT, ODTÜ, Doktora, 1995.

İPEK, Melek, “Yeni Kentsel Alanlar Olarak Uydu Kentlerin Sosyolojik Boyutları (Ankara İli Örneği Uygulamalı Bir Araştırma)”, Danışman: Prof. Dr. Tülin İÇLİ, Hacettepe Üniv., Doktora, 1997.

YEŞİLORMAN, Mehtap, “Demokratik Kültürün Edinilmesinde Şehirleşmenin Rolü: Elazığ Örneği”, Danışman: Prof. Dr. H. Musa TAŞDELEN, Fırat Üniv., Doktora, 1997.

KURTOĞLU, Ayça, “Local Politics and Social Networks in Urban Turkey: The Case of Hemşehrlik in The Keçiören Municipality”- “Yerel Siyaset ve Toplumsal İlişki Bağları: Keçiören Belediyesinde Hemşehrlik İlişkileri”, Danışman: Prof. Dr. Ayşe AYATA, ODTÜ, Doktora, 1998.

TEKŞEN, Adnan, “Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehrlik: Ankara’daki Malatyalılar Örneği”, Danışman: Doç. Dr. Beylül DİKEÇLİGİL, Hacettepe Üniv., Doktora, 2000.

ASLAN, Şükrü, “Toplumsal Mücadeleler ve Kent: Bir Alan Örneği; Mustafa Kemal Mahallesi”, Danışman: Prof. Dr. Esin KÜNTAY, Mimar Sinan Ün., Doktora, 2003.

KAYNAKÇA

- ARSLANOĞLU, Rana, Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Asa Kitabevi, Bursa, 1998.
- BORAN, Behice, Köy Davası Şehirleşmek Davasıdır II, http://www.behiceboran.org/images/bb_1940_koy_seh_mod.pdf, erişim tarihi:10 Mart 2011.
- ERMAN, Tahire, “The Politics of Squatter (Gecekondu) Studies in Turkey: The Changing Representation of Rural Migrants in the Acedemic Discourse”, Urban Studies, vol. 38, no. 7, 2001, pp. 983-1002.
- GOTTDIENER, M., Budd, L., “Chicago School”, ss. 1-4, Gottdiener, M., Budd, L., Key Concepts in Urban Studies, Sage Publications, London, 2005.
- İLYASOĞLU, Aynur, “Türkiye’de Sosyolojinin Tarihini Yazmak: Bir Sorunlaştırma ve Yaklaşım Önerisi”, iç. Kolektif, Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek, Metis Yay., İstanbul, 1998.
- KAÇMAZOĞLU, H., Bayram, Türk Sosyoloji Tarihi Üzerine Araştırmalar/Öncüleri ve Temelleri Çerçevesinde Yaklaşımlar, Birey Yayınları, İstanbul, 1999.
- KARPAT, Kemal H., Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm, çev. Abdülkerim Sönmez, Metis Yay. Ankara, 2004.
- KARTAL, S. Kemal, Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, Adım Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 1992.
- KAYALI, Kurtuluş, Türk Düşünce Dünyasında Yol İzleri, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- KIZILÇELİK, S., Erjem, Y., Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü, Attila Yayınları, Ankara, 1994.
- KLENIEWSKI, Nancy, “Contemporary Issues in Urban Sociology” pp. 1-11, edt. Kleniewski, Nancy, Cities and Societies, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.
- MOLOTCH, Harvey, “The City as a Growth Machine: Toward a Political Economy of Place” ss. 17-26, edt. Kleniewski, Nancy, Cities and Societies, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.
- ULACK, Richard, “The Role of Urban Squatter Settlements”, Annals of the Association of American Geographers, vol. 68, no. 4, (Dec., 1978), pp. 535-550.

